

DOI: 10.7251/GFP2313053M

UDC: 343.265.2(497):343.915-053.6

Pregledni naučni rad*Datum prijema rada:*
22. jun 2023.*Datum prihvatanja rada:*
10. jul 2023.

Sistem alternativnih mjera i prekršajnih sankcija u maloljetničkim prekršajnim zakonodavstvima u Bosni i Hercegovini i zemljama regiona

Rezime: Prekršajne sankcije u Bosni i Hercegovini predstavljaju državne, odnosno prinudne mjere represivno-preventivnog karaktera kojima se učinioci prekršaja, pod uslovima predviđenim prekršajnim propisima, ograničavaju ili uskraćuju u određenim pravima ili slobodama, na osnovu odluke nadležnog suda, odnosno ovlaštenog organa, donesene u zakonito sprovedenom prekršajnom postupku. S druge strane, skoro sva savremena kaznena, odnosno krivična i prekršajna zakonodavstva predviđaju jednu ili više parapenalnih, alternativnih mjera, odnosno kaznenih sankcija koje se izvršavaju u okrilju društvene zajednice poput nadoknade imovinske štete oštećenom, posredovanja ili poravnjanja učinioca djela i oštećenog lica, finansijske nagodbe, kaucije, podvrgavanja liječenju učinioca krivičnog djela, odnosno prekršaja ili njegovog upućivanja na obuku, odnosno pohađanje obuke, policijskog nadzora nad učiniocem, zabrane učiniocu krivičnog ili prekršajnog djela pristupa određenom mjestu ili licu, društveno korisnog rada učinioca, rada u korist društvene zajednice, novčane kazne (koja se u nizu pozitivnih krivičnih zakonodavstava javlja kao supstitut kazni zatvora kao najtežoj kaznenoj mjeri), oduzimanja vozačke dozvole, odnosno vaspitnih preporuka, odnosno vaspitnih naloga itd. U ovom radu, autori se bave maloljetničkim prekršajnim zakonodavstvima, prije svega onim u Bosni i Hercegovini, a zatim i maloljetničkim prekršajnim zakonodavstvima pojedinih zemalja regiona, a u kontekstu alternativnih mjera i prekršajnih sankcija propisanih u ovim zakonodavstvima prema maloljetnim učiniocima prekršajnih djela.

Cljučne riječi: zakonodavstvo, prekršaji, maloljetnici, prekršajne sankcije, alternativne mjere, zemlje regiona.

Ljubinko Mitrović

Redovni profesor na Fakultetu pravnih nauka Panevropskog Univerziteta APEIRON u Banjoj Luci, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo Beograd, ljubinko58@gmail.com

Baričanin Jelena

diplomirani pravnik, Banja Luka

1. UVODNE NAPOMENE

Na prostorima zemalja nastalih nakon raspada bivše SFR Jugoslavije čini se, opšteprihvaćeno je zakonodavno rješenje prema kojem su maloljetnici sva lica koja nisu navršila 18 godina života. Međutim, ima i onih koji pod maloljetnicima podrazumijevaju isključivo lica starosti od navršenih 14 sve do navršenih 18 godina. Prema ovim zakonodavnim rješenjima,

lica starosti do 14 godina nazivaju se djecom¹. Naravno, po nama, sva lica do navršениh 18 godina starosti jesu djeca, odnosno maloljetna lica ili maloljetnici.

Maloljetni učinioци kaznenih delikata (krivičnih djela i prekršaja) jesu specifična kategorija učinilaca ovih delikata, koja se po svojim biološkim i biopsihičkim osobinama toliko razlikuje od punoljetnih lica da se suzbijanje činjenja navedениh kaznenih delikata ne može postići istim sankcijama i mjerama i po istom postupku koji se koriste prilikom sankcionisanja punoljetnih lica². Naime, s obzirom na stepen njihovog biološkog i psihičkog razvoja, maloljetnici nisu potpuno sposobni da shvate realni i društveni značaj svog djela, odnosno počinjenog krivičnog djela ili prekršaja, da pravilno prosuđuju svoje postupke i da upravljaju svojim postupcima³. Isto tako, njihova krivična djela i prekršaji, po pravilu, nisu rezultat zrelog razmišljanja i čvrste volje za izvršenje radnje kaznenog delikta. Zbog toga se njihova vinost i uračunljivost manifestuju u posebnoj formi, različitoj od uračunljivosti i vinosti punoljetnih lica. S druge strane, uzrok maloljetničke delinkvencije najčešće jeste vaspitna zapuštenost maloljetnika, zatim nedovoljna briga roditelja, odnosno usvojioca i staraoca o njihovom ponašanju i problematična porodična ili društvena sredina u kojoj se oni razvijaju⁴.

U pozitivnom kaznenom zakonodavstvu Republike Srpske, odnosno maloljetničkom krivičnom i prekršajnom zakonodavstvu razlikujemo dvije kategorije krivično i prekršajno odgovornih maloljetnika, i to:

1. mlađi maloljetnici - to je ona kategorija učinilaca kaznenih delikata, odnosno krivičnih djela i prekršaja koji su u vrijeme izvršenja kaznenog delikta navršili 14, a nisu navršili 16 godina života, i

2. stariji maloljetnici - lica koja su u vrijeme izvršenja kaznenog delikta navršila 16, a nisu navršila 18 godina života⁵.

Određeni broj godina jednog lica navršava se protekom onog dana posljednje godine koji po svom broju odgovara danu njegova rođenja.

¹ Ovako rješenje nalazimo i u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj. Prema odredbi člana 2 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, dijete je svako lice koje nije navršilo 18 godina života. S druge strane, maloljetnik je dijete koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina života i prema kome se mogu izreći krivične sankcije i druge mjere predviđene ovim zakonom. Prekršajni zakon Republike Hrvatske, u odredbi članka 64 definiše pojam maloljetnika, te prema njemu, maloljetnik je osoba koja je navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života, dok se prema Zakonu o prekršajima Republike Srbije maloljetnikom smatra lice starosti od navršениh četrnaest do navršениh osamnaest godina, ali je maloljetnik i lice koje u vrijeme kada je učinilo prekršaj nije navršilo četrnaest godina (dijete).

² Simović, N. M., Jovašević, D., Mitrović, Lj., Simović, M. M. (2013). *Maloljetničko krivično pravo*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 379.

³ Mitrović, Lj. (2014). *Prekršajno pravo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet APEIRON Banja Luka, 122.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*

2. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRPSKE

Prema Zakonu o prekršajima Republike Srpske⁶, odredbe prema maloljetnicima (odredbe o prekršajnim sankcijama koje se mogu izricati maloljetnim učiniocima prekršaja, te odredbe o prekršajnom postupku koji se vodi prema ovoj kategoriji učinilaca prekršaja) jesu specijalne i sistematizovane su u posebnu glavu Zakona o prekršajima Republike Srpske (Glava VI koja nosi naziv: Odredbe prema maloljetnicima) i one derogiraju odredbe opšteg dijela Zakona o prekršajima Republike Srpske⁷. Zbog toga se odredbe opšteg dijela Zakona o prekršajima Republike Srpske primjenjuju prema maloljetnim učiniocima prekršaja samo u ukoliko nisu u protivrječnosti sa odredbama iz poglavlja koje se odnosi na maloljetne učinioce prekršaja⁸.

Prekršajne sankcije predstavljaju državne, odnosno prinudne mjere represivno-preventivnog karaktera kojima se učinioci prekršaja, pod uslovima predviđenim prekršajnim propisima, ograničavaju ili uskraćuju u određenim pravima ili slobodama, na osnovu odluke nadležnog suda, odnosno ovlaštenog organa, donesene u zakonito sprovedenom postupku⁹.

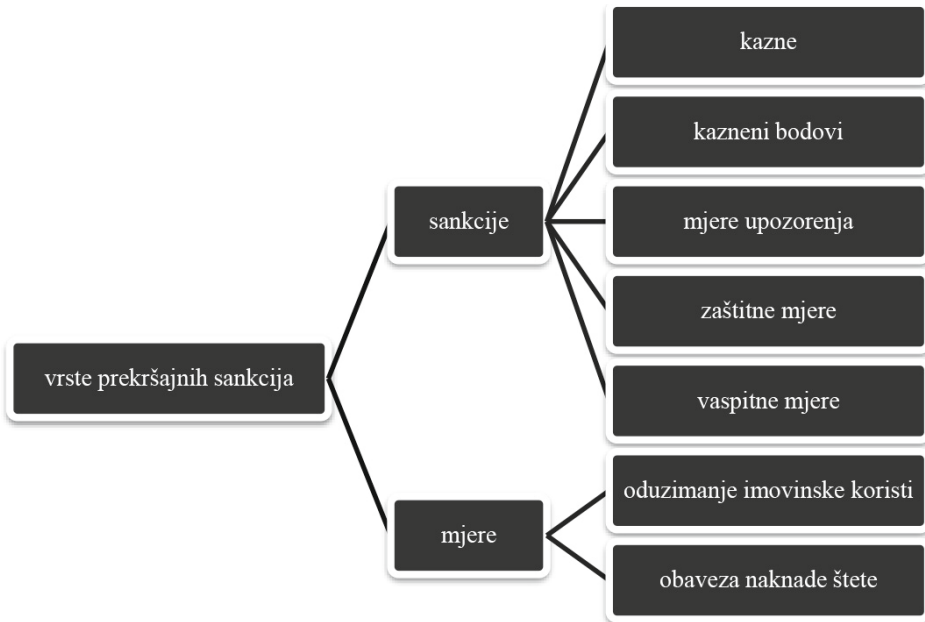
Na slici 1 prikazan je sistem prekršajnih sankcija u prekršajnom zakonodavstvu Republike Srpske.

⁶ Zakon o prekršajima Republike Srpske objavljen je u *Službenom glasniku Republike Srpske*, br. 63/2014. U međuvremenu, ovaj zakon je u 2016 i 2017. godini mijenjan, odnosno dopunjavan, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 110/2016 i 100/2017.

⁷ Mitrović, Lj., Grbić, N. (2008). Maloljetnici u kaznenom zakonodavstvu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine – Maloljetničke krivične i prekršajne sankcije. *Pravna riječ, Časopis za pravnu teoriju i praksu*, 15, Banja Luka: Udruženje pravika RS.

⁸ Slična rješenja nalazimo i u uporednom zakonodavstvu. Tako npr. u Republici Srbiji, materijalnopravne odredbe o maloljetnim učiniocima prekršaja nalazimo u Glavi VI Zakona o prekršajima Republike Srbije, dok odredbe o prekršajnom postupku prema maloljetnicima nalazimo u Glavi XXXIII. S druge strane, u Republici Hrvatskoj, materijalnopravne odredbe o maloljetnicima nalazimo u Glavi IX, dok odredbe o postupku prema maloljetnim počiniteljima prekršaja nalazimo u Glavi XXIX Prekršajnog zakona Republike Hrvatske. I na kraju, u Zakonu o prekršajima Republike Crne Gore iz decembra 2010. godine, materijalne, ali i odredbe o postupku prema maloljetnicima propisane su Glavom VII.

⁹ Mitrović (2014), 79.

Slika 1: Vrste prekršajnih sankcija u prekršajnom zakonodavstvu Republike Srpske

Za maloljetne učinioce prekršaja (radi se o populaciji koja nije statistički ni tako mala u većini zemalja, a u procentima čak i do 20% od ukupnog broja populacije u sukobu sa zakonom) u važećem Zakonu o prekršajima Republike Srpske od 2014. godine predviđene su posebne alternativne mjere i prekršajne sankcije (poput onih iz Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj iz 2010. godine). Radi se o posebnim oblicima reakcije društvene zajednice na nedopuštena ponašanja maloljetnika koji imaju iznad svega specijalno–preventivni karakter, odnosno onim oblicima koji, u svakom slučaju vode vansudskim oblicima intervencije nadležnih ovlaštenih organa¹⁰. Uz to, alternativne mjere¹¹ predviđene prekršajnim zakonima predstavljaju i

¹⁰ Mitrović, Lj. (2015). Alternativne mjere i prekršajne sankcije prema maloljetnicima u najnovijem Zakonu o prekršajima Republike Srpske. In: *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja, Zbornik radova sa XXVII Tematskog naučnog skupa*. Palić. 157-169.

¹¹ Skoro sva savremena kaznena zakonodavstva predviđaju jednu ili više parapenalnih mjera, odnosno sankcija koje se izvršavaju u okrilju zajednice. Kao parapenalne kaznene mjere danas se smatraju naročito sljedeće mjere: naknada imovinske štete oštećenom, odnosno posredovanje ili poravnanje učinioca i oštećenog (Austrija, Estonija, Francuska); finansijska nagodba ili transakcija (Češka, Holandija, Francuska); kaucija (Češka, Estonija); ambulantni socijalno-pedagoški tretman, odnosno podvrgavanje liječenju učinioca krivičnog djela ili njegovo upućivanje na obuku, odnosno pohađanje obuke (Francuska, Engleska i Vels, Mađarska, Bugarska); privremena probacija (Austrija); policijski nadzor (Litvanija, Italija, Bugarska); zabrana pristupa određenom mjestu ili osobi (Slovenija); društveno koristan rad; rad u korist društvene zajednice; vikend zatvaranje, odnosno vikend pritvor (Portugal); kućni zatvor, odnosno pritvor (Francuska, Italija, Srbija, Federacija Bosne i Hercegovine, Engleska i Vels; modaliteti sa policijskim časom ili bez policijskog časa, odnosno sa elektronskim nadzorom ili bez elektronskog nadzora); novčana kazna (koja se u nizu pozitivnih krivičnih zakonodavstava javlja

supstitut, odnosno alternativu nekim drugim, strožijim prekršajnim sankcijama, odnosno raznim oblicima kazni, prije svega novčanoj kazni i kazni zatvora. Sistem alternativnih mjera i prekršajnih sankcija čine: 1. policijsko upozorenje kao jedina alternativna mjera i 2. vaspitne mjere, i to tri vrste vaspitnih mjera koje su sistematizovane u dvije posebne grupe, i to¹²:

1. vaspitne mjere upozorenja i
2. vaspitne mjere pojačanog nadzora.

Vaspitna mjera upozorenja jeste sudski ukor. S druge strane, vaspitne mjere pojačanog nadzora su: a) pojačani nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca i b) pojačani nadzor nadležnog organa starateljstva¹³.

2.1. Policijsko upozorenje

Policijski službenici imaju veoma značajnu, složenu i obimnu ulogu u prekršajnom postupku prema maloljetnim licima, jer pripadnici policije prvi ostvaruju komunikaciju sa maloljetnim učiniocima prekršaja¹⁴. S druge strane, da bi neki policijski službenik mogao postupati i preduzimati bilo kakve mjere prema maloljetnim učiniocima u bilo kojem kaznenom postupku, on treba posjedovati odgovarajuća posebna znanja iz oblasti maloljetničkog prestupništva i prava djeteta.

Maloljetničko prekršajno zakonodavstvo Republike Srpske daje policijskim službenicima mogućnost primjene policijskog upozorenja prema maloljetnim licima koja su učinila prekršaj. Pri tome, jasno je definisano da se policijsko upozorenje primjenjuje isključivo za prekršaje za koje je propisana novčana kazna do 300 KM u slučaju da je izricanje istog usklađeno sa sredinom, ličnim svojstvima i prilikama u kojima se maloljetno lice nalazi. Takođe, izricanje policijskog upozorenja zavisi i od težine prekršaja koji je učinio maloljetnik, kao i od okolnosti koje su uticale na maloljetnika da počini prekršaj. Da bi se izreklo policijsko upozorenje kao alternativna mjera potrebno je ispuniti četiri uslova koji su prikazani na slici 2.

kao supstitut kazni zatvora kao najtežoj kaznenopravnoj mjeri); oduzimanje vozačke dozvole koja se pojavljuje kao kazna, ali i kao mjera bezbjednosti (Srbija) i vaspitne preporuke, odnosno vaspitni nalozi (Srbija, Republika Srpska, Crna Gora, Makedonija, Njemačka, Francuska) koji kao diverzione mjere predstavljaju alternativne mjere prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela. (vidi šire u: Mitrović, Lj. (2012). *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*. Banja Luka: AIS, 19-20).

¹² Za razliku od Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj, najnoviji prekršajni zakon u Republici Srpskoj ne predviđa vaspitnu mjeru pojačanog nadzora u drugoj porodici. Isto tako, ovaj zakon ne predviđa ni jedan oblik zavodskih vaspitnih mjera.

¹³ Mitrović, (2014), 122.

¹⁴ Mitrović (2012), 237.

Slika 2: Uslovi pod kojim se može izreći policijsko upozorenje maloljetnom učiniocu prekršaja u prekršajnom zakonodavstvu Republike Srpske

Policijski službenik koji izriče policijsko upozorenje ima obavezu ukazati maloljetnom učiniocu prekršaja da je njegovo ponašanje štetno i neprihvatljivo u društvu, kao i da može prouzrokovati određene posljedice, navodeći pri tome o kakvim posljedicama se radi. Naime, policijski službenik ima obavezu ukazati maloljetniku da se protiv njega može pokrenuti čak i prekršajni postupak u kojem će mu biti izrečene strožije prekršajne sankcije ukoliko ponovo počini prekršaj. Saglasno prednjem, svrha preduzimanja alternativne mjere policijskog upozorenja jeste da se protiv maloljetnog učinioca prekršaja ne pokreće prekršajni postupak pred sudom i da se pozitivno utiče na pravilan razvoj maloljetnog lica u budućnosti, kao i na jačanje lične odgovornosti maloljetnika kako u daljem životu ne bi ponavljao ili činio nove prekršaje¹⁵.

Svaki policijski službenik je nakon donošenja odluke o policijskom upozorenju dužan da o svojoj odluci obavijesti maloljetnog učinioca prekršaja, oštećeno lice, roditelje, staratelje ili usvojioce maloljetnika, odnosno njegove zakonske zastupnike i organ starateljstva. Takođe, policijski organ ima obavezu da vodi evidenciju mjera policijskog upozorenja koje su izrečene, ali se iste ne smiju zloupotrijebiti niti upotrijebiti na bilo koji način koji bi mogao da naštetiti maloljetnom učiniocu prekršaja.

2.2. Vaspitne mjere

Zakonom o prekršajima Republike Srpske predviđeno je da se maloljetniku mogu izreći tri vrste vaspitnih mjera koje su sistematizovane u dvije posebne grupe, i to¹⁶:

¹⁵ Mitrović (2014), 125-129.

¹⁶ Za razliku od Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Republici Srpskoj, najnoviji prekršajni zakon u Republici Srpskoj ne predviđa vaspitnu mjeru

1. vaspitne mjere upozorenja i
2. vaspitne mjere pojačanog nadzora.

Vaspitna mjera upozorenja jeste sudski ukor. S druge strane, vaspitne mjere pojačanog nadzora jesu: a) pojačani nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca i b) pojačani nadzor nadležnog organa starateljstva¹⁷.

Propisivanjem navedenih vaspitnih mjera u punom smislu se uvažavaju zahtjevi savremene prekršajnoppravne i krivičnoppravne nauke i potreba sasvim drugačijeg načina kažnjavanja, odnosno sankcionisanja maloljetnih lica za izvršeni prekršaj, a s obzirom na brojne okolnosti subjektivne prirode koje se tiču maloljetnika. S druge strane, prilikom izricanja konkretne vaspitne mjere maloljetnom učiniocu prekršaja, sud je dužan uzeti u obzir naročito starost maloljetnika, stepen njegovog duševnog razvoja, psihičke osobine maloljetnika i motive i pobude zbog kojih i iz kojih je maloljetnik počinio prekršaj, sklonosti maloljetnika, dosadašnje vaspitanje maloljetnika, okolinu i uslove pod kojima je maloljetnik živio, težinu prekršaja, ranije kažnjavanje maloljetnika, kao i sve druge okolnosti koje utiču na izbor vaspitne mjere kojom će se na najbolji način postići svrha vaspitanja maloljetnika. U svakom slučaju, ne treba zaboraviti vaspitni i rehabilitacijski karakter ovih prekršajnih sankcija kojima se želi pozitivno uticati na maloljetnog učinioca prekršaja da ubuduće ne čini prekršaje¹⁸.

3. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU FEDERACIJE BIH

Alternativne mjere i prekršajne sankcije¹⁹ koje se primjenjuju prema maloljetnim učiniocima prekršajnih djela, kao i samo vođenje prekršajnog postupka u Federaciji BiH

pojačanog nadzora u drugoj porodici. Isto tako, ovaj zakon ne predviđa ni jedan oblik zavodskih vaspitnih mjera.

¹⁷ Mitrović (2014), 129-138.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Skoro sva savremena kaznena zakonodavstva poznaju jednu ili više parapenalnih mjera, odnosno sankcija koje se izvršavaju u okrilju zajednice. Kao parapenalne kaznene mjere danas se smatraju naročito sljedeće mjere: naknada imovinske štete oštećenom, odnosno posredovanje ili poravnanje učinioca i oštećenog (Austrija, Estonija, Francuska); finansijska nagodba ili transakcija (Češka, Holandija, Francuska); kaucija (Češka, Estonija); ambulatni socijalno-pedagoški tretman, odnosno podvrgavanje liječenju učinioca krivičnog djela ili njegovo upućivanje na obuku, odnosno pohađanje obuke (Francuska, Engleska i Vels, Mađarska, Bugarska); privremena probacija (Austrija); policijski nadzor (Litvanija, Italija, Bugarska); zabrana pristupa određenom mjestu ili osobi (Slovenija); društveno koristan rad; rad u korist društvene zajednice; vikend zatvaranje, odnosno vikend pritvor (Portugal); kućni zatvor, odnosno pritvor (Francuska, Italija, Srbija, Federacija Bosne i Hercegovine, Engleska i Vels; modaliteti sa policijskim časom ili bez policijskog časa, odnosno sa elektronskim nadzorom ili bez elektronskog nadzora); novčana kazna (koja se u nizu pozitivnih krivičnih zakonodavstava javlja kao supstitut kazni zatvora kao najtežoj kaznenopravnoj mjeri); oduzimanje vozačke dozvole koja se pojavljuje kao kazna, ali i kao mjera bezbjednosti (Srbija) i vaspitne preporuke, odnosno vaspitni nalozi (Srbija, Republika Srpska, Crna Gora, Makedonija, Njemačka, Francuska) koji kao diverzione mjere predstavljaju alternativne mjere prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela (vidi šire u: Mitrović (2012), 19-20).

propisani su Zakonom o prekršajima Federacije BiH²⁰, tačnije u Glavi III navedenog zakona. Slično pozitivnom prekršajnom zakonodavstvu Republike Srpske, ni zakonodavac u Federaciji BiH ne ostavlja mogućnost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka protiv maloljetnih lica, odnosno djece koja u vrijeme izvršenja prekršajnog djela nisu imala navršenih 14 godina života. S druge strane, za razliku od prekršajnog zakonodavstva Republike Srpske, Zakon o prekršajima Federacije BiH pravi značajnu razliku u pogledu mjera i prekršajnih sankcija koje mogu biti izrečene mlađim maloljetnicima, u odnosu na alternativne mjere i prekršajne sankcije koje se primjenjuju prema starijim maloljetnicima. Tako se mlađim maloljetnicima mogu izricati isključivo vaspitne mjere, dok se starijim maloljetnicima mogu, uz vaspitne mjere, izreći i sve one prekršajne sankcije koje se izriču punoljetnim učiniocima prekršaja, a radi se o:

1. novčanoj kazni,
2. uslovnoj osudi,
3. ukoru i
4. zaštitnim mjerama.

Uz pobrojane prekršajne sankcije, starijim maloljetnicima moguće je izreći i pojedine mjere *sui generis*, i to: a) oduzimanje imovinske koristi i b) obaveza naknade štete²¹.

Prema odredbi člana 42 Zakona o prekršajima Federacije Bosne i Hercegovine za primjenu vaspitnih mjera prema starijem maloljetniku neophodno je ispunjenje tri uslova, i to:

- a) da stariji maloljetnik priznaje izvršenje prekršaja,
- b) da stariji maloljetnik izrazi žaljenje zbog prekršaja koji je učinio i
- c) da stariji maloljetni učinilac prekršajnog djela dobrovoljno pristaje na primjenu vaspitne mjere koja mu se izriče.

Inače, sistem vaspitnih mjera koje stoje na raspolaganju sudovima u Federaciji BiH čine sljedeće mjere, i to:

1. nalaganje maloljetnom učiniocu prekršaja da se lično izvini licu koje je prekršajem oštećeno;
2. nalaganje maloljetnom učiniocu prekršaja da redovno pohađa školu;
3. određivanje rada za opšte dobro na slobodi;
4. nalaganje maloljetnom učiniocu prekršaja da prihvati odgovarajuće zaposlenje;
5. nalaganje maloljetnom učiniocu prekršaja da posjećuje vaspitne, obrazovne, psihološke i druge vrste savjetovališta;
6. nalaganje maloljetnom učiniocu prekršaja da se suzdržava od konzumiranja opojnih droga i alkoholnih pića;
7. zabrana druženja sa licima za koje sud smatra da loše utiču na maloljetnika koji je učinio prekršaj i
8. policijska kontrola kretanja maloljetnog učinioca prekršaja poslije određenog vremena²².

Maksimalno trajanje vaspitnih mjera propisanih u maloljetničkom prekršajnom zakonodavstvu Federacije BiH iznosi godinu dana, s tim da postoji mogućnost da sud naknadno ukine ili izmijeni vaspitnu mjeru koju je prvobitno odredio. Sud prilikom odlučivanja

²⁰ Zakon o prekršajima Federacije BiH, *Službene novine Federacije BiH*, broj 63/2014 i *Službeni glasnik BiH*, broj 41/2022 – Odluka US BiH.

²¹ Čl. 41 Zakona o prekršajima Federacije BiH.

²² Čl. 43 Zakona o prekršajima Federacije BiH.

vanja o izboru vaspitne mjere saraduje sa organom socijalne zaštite i roditeljima, odnosno starateljima maloljetnog učinioca prekršaja, posebno vodeći računa o sljedećem:

- a) interesima maloljetnog učinioca prekršaja;
- b) interesima oštećenog i
- c) da vaspitne mjere koje primijeni u konkretnom slučaju ne ugrožavaju rad ili školovanje maloljetnog učinioca prekršaja²³.

Odredbom člana 46 Zakona o prekršajima Federacije BiH propisano je i postupanje sudova u onim situacijama kada se nakon donošenja odluke kojom je izrečena vaspitna mjera pojave okolnosti koje su mogle da utiču na donošenje upravo takve odluke, a kojih nije bilo u vrijeme donošenja odluke ili se za njih nije znalo. U tom slučaju, postoji mogućnost naknadnog obustavljanja izvršenja izrečene vaspitne mjere ili zamjene jedne vaspitne mjere drugom vaspitnom mjerom²⁴.

4. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU BRČKO DISTRIKTA BIH

Sistem prekršajnih sankcija i alternativnih mjera za maloljetnike koji su učinili prekršaj propisan je Zakonom o prekršajima Brčko distrikta BiH. I prema ovom zakonskom tekstu protiv maloljetnika mlađih od 14 godina ne može se pokrenuti niti voditi prekršajni postupak. S druge strane, mlađim maloljetnicima izriču se isključivo vaspitne mjere, dok se starijim maloljetnicima pored vaspitnih mjera mogu izreći i druge prekršajne sankcije i mjere kao i za punoljetna lica kao što su:

1. novčana kazna;
2. uslovna osuda;
3. ukor i
4. zaštitne mjere.

Uz pobrojane prekršajne sankcije, na isti način kako je to propisano i u Zakonu o prekršajima Federacije BiH, starijim maloljetnicima mogu se izreći i dvije *sui generis* mjere i to oduzimanje imovinske koristi i obaveza nadoknade štete²⁵.

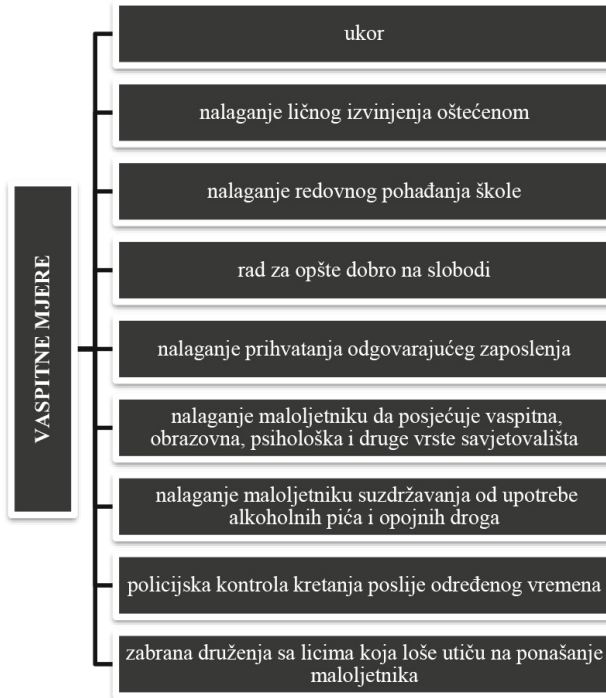
Da bi se neka vaspitna mjera mogla izreći starijem maloljetniku potrebno je da to lice prizna činjenje prekršaja, izrazi žaljenje zbog činjenja i da da dobrovoljni pristanak na primjenu vaspitnih mjera.

Na slici 3. prikazane su vaspitne mjere koje se izriču maloljetnim učiniocima prekršaja u Brčko distriktu BiH.

²³ Čl. 44 Zakona o prekršajima Federacije BiH.

²⁴ Čl. 46 Zakona o prekršajima Federacije BiH.

²⁵ Zakon o prekršajima Brčko distrikta BiH, *Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 24/2007; 29/2016 i 6/2022.

Slika 3: Vaspitne mjere u maloljetničkom prekršajnom zakonodavstvu Brčko distrikta BiH

Koju će od navedenih vaspitnih mjera sud izreći, zavisi, prije svega od interesa maloljetnika i oštećenog lica, posebno imajući u vidu da se primjenom konkretne vaspitne mjere ne ugrozi redovno školovanje maloljetnika ili njegov radnopravni status. Inače, izbor i primjena vaspitnih mjera vrši se u saradnji sa roditeljima, odnosno starateljima maloljetnika i organima socijalnog staranja. Maksimalno trajanje vaspitnih mjera je godinu dana, a sud može naknadno ukinuti ili izmijeniti vaspitne mjere koje je odredio maloljetnom učiniocu prekršaja²⁶.

5. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE

Dok je položaj maloljetnih učinilaca krivičnih djela uređen posebnim zakonom, odnosno Zakonom o maloljetnim učiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica²⁷, maloljetnicima koji čine prekršaje posvećeni su samo posebni segmenti Zakona o prekršajima Republike Srbije (u vidu Glave VI koja je naslovljena kao “Odredbe o maloljetnicima” i Glave XXXIII pod naslovom “Postupak prema maloljetnicima”)²⁸. Takođe, pojedine odredbe Zakona o prekršajima odnose se na izvršenje prekršajnih sankcija

²⁶ Čl. 29 Zakona o prekršajima Brčko distrikta BiH.

²⁷ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005.

²⁸ Zakon o prekršajima Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 65/2013; 13/2016; 98/2016 – Odluka US; 91/2019; 91/2019 – dr. zakon i 112/2022 – odluka US.

izrečenih maloljetnicima. I na kraju, treba imati u vidu da se prema maloljetnicima primjenjuju i ostale odredbe Zakona o prekršajima Republike Srbije koje nisu u koliziji sa posebnim odredbama za maloljetnike, te da se imaju primijeniti i odredbe Zakona o maloljetnim učinocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica, ukoliko Zakon o prekršajima Republike Srbije ne predviđa kakvo drugo posebno rješenje²⁹.

Zakonska prekršajna regulativa Republike Srbije ne predviđa mogućnost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka protiv maloljetnih lica koja u vrijeme kada su učinila prekršajno djelo nisu navršila četrnaest godina, odnosno djece, s tim da pozitivno prekršajno zakonodavstvo Republike Srbije sasvim opravdano ostavlja mogućnost kažnjavanja roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja djeteta u onim situacijama kada su propustili da sprovedu dužni nadzor nad maloljetnim licem. Naime, normirana je specifična odgovornost odraslih bilo roditelja, bilo staratelja maloljetnih lica za prekršaje vlastite djece, s obzirom na to, da će u slučaju kada je dijete učinilo prekršaj zbog propuštanja dužnog nadzora roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja, koji su pritom bili u mogućnosti da takav nadzor vrše, roditelji, usvojitelj, staratelj ili hranitelj djeteta odgovarati za prekršaj kao da su ga sami učinili. Na ovaj način željela se akcentovati posebna odgovornost roditelja ili drugih staralaca lica mlađih od četrnaest godina (djece), s obzirom da su u pitanju djeca prema kojima se ne može voditi prekršajni postupak, jer su ona prekršajno neodgovorna³⁰. S druge strane, posebno treba naglasiti da Zakon o prekršajima Republike Srbije ostavlja mogućnost da drugi propisi zakonskog ranga propišu slučajeve kada će odrasli koji se staraju o maloljetniku, odnosno maloljetnom licu starijem od 14 godina, odgovarati za prekršaj koji je on učinio, ukoliko je učinjeni prekršaj posljedica propuštanja dužnog nadzora nad maloljetnikom, a roditelji ili drugi staratelji jesu bili u mogućnosti da takav nadzor vrše³¹. Zakonodavac odlazi i dalje, te ističe da osim roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja, propisi zakonskog ranga mogu urediti da će za prekršaj maloljetnika (lica starijeg od četrnaest godina) odgovarati i druga lica za koja je propisana obaveza vršenja nadzora nad maloljetnikom koji je učinio prekršaj. Nesporno je da se navedenim zakonodavnim rješenjima nastojao povećati stepen agilnosti i sasvim je izvjesno odgovornosti lica koja vrše (ili bi trebalo da vrše) nadzor nad maloljetnim licima starijim od četrnaest godina, ali se istovremeno postavlja i pitanje da li se tim licima objektivno može pripisati odgovornost za učinjene prekršaje maloljetnika³².

Rukovodeći se savremenim stručnim i naučnim tendencijama koje apsolutno favorizuju vaspitni i edukativni rad sa maloljetnicima³³, srpski zakonodavac je predvidio da se maloljetnim licima koja su u vrijeme izvršenja prekršaja navršila četrnaest godina, a nisu navršila osamnaest godina mogu izreći sljedeće vrste prekršajnih sankcija, i to:

1. vaspitne mjere;
2. novčana kazna;
3. kazneni poeni;
4. kazna maloljetničkog zatvora i

²⁹ Kovačević, M. (2022). Specifičnosti položaja maloletnika u prekršajnom postupku i prekršajne sankcije za maloletnike u Srbiji. In: *Poremećaji u ponašanju djece i mladih, Zbornik radova sa VII Međunarodne naučne konferencije*. Banja Luka, 249-257.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*

5. zaštitne mjere³⁴.

Prekršajno zakonodavstvo Republike Srbije (za razliku od Republike Srpske) pravi razliku u pogledu prekršajnih sankcija koje se izriču maloljetnicima zavisno od starosti maloljetnika. Tako, ukoliko se radi o mlađim maloljetnicima, odnosno maloljetnicima koji su uzrasta od četrnaest do šesnaest godina u vrijeme izvršenja prekršaja, onda se njima zbog učinjenog prekršaja mogu izreći isključivo vaspitne mjere. S druge strane, stariji maloljetnici, odnosno maloljetnici koji su uzrasta od šesnaest do osamnaest godina u vrijeme izvršenja prekršaja, pored vaspitnih mjera podliježu i drugim sankcijama, odnosno kaznenim poenima ili kaznama (novčana kazna ili kazna maloljetničkog zatvora). I jednoj i drugoj kategoriji maloljetnika, ako je zbog prirode prekršaja to neophodno, uz vaspitnu mjeru može se izreći i neka od zaštitnih mjera (zaštitne mjere je moguće izreći i uz neku od kazni).

Zakonodavac izričito naglašava da samo sud može maloljetniku izreći vaspitnu mjeru, novčanu kaznu, kaznene poene, kaznu maloljetničkog zatvora i zaštitnu mjeru. Dakle, za razliku od odraslih učinilaca prekršaja, kojima novčanu kaznu kao prekršajnu sankciju može izreći i ovlašteni organ, odnosno ovlašteno lice prekršajnim nalogom u skladu sa zakonom, u smislu odredbi člana 87 zakona, kod maloljetnika ovakva mogućnost ne postoji. Ovim se želio podvući poseban značaj prekršajnog postupka koji se vodi prema maloljetniku, koji se ipak ne može poistovijetiti sa prekršajnim postupkom protiv punoljetnog lica³⁵.

Slika 4: Vaspitne mjere koje se izriču maloljetnicima za prekršaje u prekršajnom zakonodavstvu Republike Srbije

Kada su vaspitne mjere u pitanju, maloljetnim učiniocima prekršaja mogu se izreći sljedeće vaspitne mjere, i to:

1. mjere upozorenja i usmjeravanja:
 - a) ukor i b) posebne obaveze;
2. mjere pojačanog nadzora³⁶.

Cilj izricanja mjera upozorenja i usmjeravanja jeste uticanje na ličnost i ponašanje maloljetnog lica, uz uslov da su one sasvim dovoljne da se postigne svrha ovih mjera. Dakle, u maloljetničkom prekršajnom zakonodavstvu Republike Srbije razlikuju se dvije mjere upozorenja i usmjeravanja koje se izriču u situacijama kada sud ocijeni da se njima može postići zakonom određena svrha vaspitnih mjera, a to su:

³⁴ *Ibid.*; Zakon o prekršajima Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 65/2013; 13/2016; 98/2016 – Odluka US; 91/2019; 91/2019 – dr. zakon i 112/2022 – odluka US.

³⁵ Kovačević, 249-257.

³⁶ Čl. 74 Zakona o prekršajima Republike Srbije.

- a) ukor i
- b) posebne obaveze.

Odredbama člana 75 Zakona o prekršajima Republike Srbije propisano je da se vaspitna mjera pod nazivom ukor izriče u situaciji kada nije potrebno preduzeti neke trajnije vaspitne mjere, jer se iz odnosa maloljetnog lica prema prekršaju koji je učinio i njegovoj spremnosti da ne čini prekršaje u budućnosti da zaključiti da se na ovaj način može postići svrha ove vaspitne mjere, odnosno željeni efekat ove mjere³⁷. Prekršajni sud će prilikom “primjenjivanja” ukora, odnosno prilikom samog izricanja ukora na što se primjena ukora i svodi, ukazati na društvenu neprihvatljivost maloljetnikovog postupka i na mogućnost izricanja druge vaspitne mjere ukoliko se u budućnosti ispolji takva potreba³⁸.

Posebne obaveze predstavljaju vaspitnu mjeru upozorenja i usmjeravanja koja se izriče ukoliko sud ocijeni da se na ličnost i ponašanje maloljetnika treba uticati putem odgovarajućih zahtjeva i zabrana. Dakle, posebne obaveze se, shodno odredbi člana 76 Zakon o prekršajima Republike Srbije, izriču onda kada prekršajni sud ocijeni da je odgovarajućim zahtjevima i zabranama nužno uticati na maloljetnika i njegovo ponašanje. Tako se prekršajnom sudstvu ostavlja mogućnost određivanja jedne posebne obaveze ili kumulacija više posebnih obaveza iz sistema od sedam posebnih obaveza koje maloljetničko prekršajno zakonodavstvo Republike Srbije propisuje³⁹, a radi se o:

- a) upućivanju izvinjenja oštećenom licu;
- b) popravljanju ili nadoknadi štete koju je maloljetnik prouzrokovao, a u okviru njegovih mogućnosti;
- c) zabrani posjećivanja određenih mjesta i izbjegavanju društva koje ima negativan uticaj na maloljetnog počinioca prekršaja;
- d) podvrgavanju odvikavanju i liječenju od zavisnosti od psihoaktivnih supstanci ili alkohola;
- e) upućivanju u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača u svrhu učenja i provjeravanja poznavanja saobraćajnih propisa;
- f) uključivanju u rad humanitarnih organizacija bez naknade ili u poslove ekološkog, lokalnog i socijalnog značaja i
- g) uključivanju u rad određenih sekcija u školi koju pohađa uz pedagoški nadzor nastavnog osoblja (sportske i druge sekcije).

Maksimalno trajanje ove vrste vaspitnih mjera, odnosno nametnutih zahtjeva i zabrana iznosi šest mjeseci, s tim da je zakonom propisan i maksimalan broj časova radnog angažovanja maloljetnog lica na popravljanju ili nadoknadi štete koju je prouzrokovao prekršajem, i to u trajanju od 20 časova u toku jednog mjeseca, pri čemu časovi tokom kojih se radi moraju biti tako raspoređeni da ne ometaju pohađanje škole ili odlazak na posao⁴⁰. Implementaciju nad provođenjem posebnih obaveza vrši organ nadležan za poslove starateljstva čiji je zadatak da izvještava sud o tome da li maloljetni učinilac prekršaja adekvatno i u potpunosti izvršava posebnu obavezu koja mu je određena. Za slučaj neizvršenja iste, posebna obaveza se može zamijeniti nekom drugom vaspitnom mjerom ili posebnom obavezom.

³⁷ Čl. 75 Zakona o prekršajima Republike Srbije.

³⁸ Kovačević, 249-257.

³⁹ Čl. 76 Zakona o prekršajima Republike Srbije.

⁴⁰ Čl. 76 stav 3 Zakona o prekršajima Republike Srbije.

Pored mjera upozoravanja i usmjeravanja, maloljetničko prekršajno zakonodavstvo Republike Srbije propisuje i mjere pojačanog nadzora kao vaspitnu mjeru čiji je cilj izvršiti trajnije vaspitanje maloljetnog počinioca prekršaja uz primjenu odgovarajućeg stručnog nadzora i pomoći⁴¹. Dakle, mjere pojačanog nadzora bi trebalo da podrazumijevaju konkretizovanu podršku, ali i nadgledanje maloljetnog prekršioca zakona kako bi primjena sankcija zaista služila svojoj svrsi⁴². Razlikuju se sljedeće mjere pojačanog nadzora, i to

1. mjera pojačanog nadzora od strane roditelja, staratelja ili usvojioca i
2. mjera pojačanog nadzora od strane organa starateljstva⁴³.

Prva mjera pojačanog nadzora izriče se ukoliko sud utvrdi da su roditelji, staratelj ili usvojitelj propustili da vode brigu i vrše nadzor nad maloljetnim učiniocem prekršaja, a u mogućnosti su da to sasvim odgovorno ubuduće čine. U suprotnom, u slučaju da roditelji, usvojitelj ili staratelj nisu u mogućnosti vršiti pojačani nadzor nad maloljetnikom, maloljetniku će se izreći pojačani nadzor organa starateljstva.

Minimalno trajanje mjera pojačanog nadzora bilo kojeg oblika iznosi tri mjeseca, a maksimalno godinu dana.

Prilikom izricanja vaspitnih mjera prekršajni sud će uzeti u obzir kalendarski uzrast maloljetnika, nivo duševne razvijenosti, psihičke karakteristike i motive zbog kojih je učinjen prekršaj, dotadašnje vaspitanje, okruženje i socijalne uslove u kojima maloljetnik živi, težinu prekršaja, da li je prethodno izrečena vaspitna mjera, kao i sve ostale okolnosti koje utiču na izbor vaspitne mjere⁴⁴. Pored toga, prekršajni sud mora saslušati roditelje i usvojitelja maloljetnika, njegovog staratelja ili druga lica koja mogu pružiti potrebne podatke o svim okolnostima relevantnim za odabir odgovarajuće mjere.

U odredbi člana 79 Zakon o prekršajima Republike Srbije predviđena je mogućnost obustave izvršenja i izmjene odluke o vaspitnoj mjeri, ukoliko se poslije donošenja odluke kojom je izrečena vaspitna mjera pojave okolnosti kojih nije bilo u vrijeme donošenja odluke ili se pak za njih nije znalo, a bile bi od značajnijeg uticaja na donošenje odluke⁴⁵. Stoga će se izvršenje izrečene mjere obustaviti ili će se izrečena vaspitna mjera zamijeniti drugom mjerom ukoliko životne okolnosti to jednostavno iziskuju. Takođe, ukoliko je od pravnosnažnosti odluke kojom je izrečena neka od mjera proteklo više od šest mjeseci, pri čemu izvršenje nije započeto, ponovno će se odlučivati o potrebi da se mjera izvrši ili da se zamijeni drugom mjerom, u smislu odredbi člana 80 Zakon o prekršajima Republike Srbije.

Isključivo starijim maloljetnicima, zakonom propisane kazne (novčana kazna i kazna maloljetničkog zatvora) se izriču samo u slučaju kada su ispunjeni sljedeći uslovi, i to:

- a) ukoliko je stariji maloljetnik mogao da shvati značaj prekršaja koji je počinio;
- b) ukoliko je stariji maloljetnik mogao da upravlja svojim postupcima i
- c) ukoliko su nastupile teže posljedice ili postoji veći stepen krivice pa zbog toga nije opravdana primjena vaspitne mjere⁴⁶.

Sve u svemu, maloljetnički zatvor se izriče samo pod izuzetnim okolnostima (u zavisnosti od prirode prekršaja, ličnih osobina maloljetnika i njegovog ponašanja), svakako uz

⁴¹ Kovačević, 249-257.

⁴² *Ibid.*

⁴³ Čl. 77 Zakona o prekršajima Republike Srbije.

⁴⁴ Kovačević, 249-257.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Čl. 81, st. 1 Zakona o prekršajima Republike Srbije.

jedan dodatan uslov: da je to posljednja i jedina primjerena solucija⁴⁷.

Izrečena novčana kazna naplaćuje se prinudnim putem (maloljetnom učinioocu prekršaja ne može se izrečena novčana kazna zamijeniti kaznom maloljetničkog zatvora).

6. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

Prekršajno zakonodavstvo Republike Hrvatske je značajno strožije u odnosu na Bosnu i Hercegovinu i njeno zakonodavstvo u pogledu vrsta i visine propisanih prekršajnih sankcija za maloljetne učinioce prekršaja. U vezi s tim, u Republici Hrvatskoj, primjenjuju se, odnosno izriču se sljedeće prekršajne sankcije, i to:

1. vaspitne mjere,
2. zaštitne mjere i
3. kazne, i to:
 - 1) novčana kazna i
 - 2) maloljetnički zatvor.

U svakom slučaju, na maloljetnike se ne primjenjuju mjere upozorenja, odnosno opomena i uslovna osuda.

Prekršajni zakon Republike Hrvatske⁴⁸ nadovezuje pravne posljedice na dob učiniooca prekršaja u vrijeme izvršenja prekršajnog djela tako da se prema maloljetniku koji je u vrijeme činjenja prekršaja navršio 14, a nije navršio 16 godina života (mlađi maloljetnik) mogu primijeniti isključivo vaspitne mjere i zaštitne mjere pod uslovima propisanim tim zakonom, a prema maloljetniku koji je u vrijeme činjenja prekršaja navršio 16, a nije navršio 18 godina života (stariji maloljetnik) mogu biti primijenjene vaspitne i zaštitne mjere, te mu mogu biti izrečena novčana kazna i kazna maloljetničkog zatvora⁴⁹.

Slično kao i u uporednim prekršajnim zakonodavstvima, svrha vaspitnih mjera jeste da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora, te "osiguranjem opće izobrazbe" maloljetnog učiniooca prekršaja utiče na vaspitanje maloljetnika, razvoj njegove ličnosti i jačanje lične odgovornosti maloljetnog učiniooca prekršaja⁵⁰.

Prekršajni zakon Republike Hrvatske preuzeo je prve tri vaspitne mjere navedene u odredbi člana 6 Zakona o sudovima za mladež⁵¹, tako da prema maloljetnicima mogu biti primijenjene vaspitne mjere, i to:

1. sudski ukor,
2. posebne obaveze i
3. upućivanje u centar za vaspitanje⁵².

Posebne obaveze kao vaspitnu mjeru i novu prekršajnu sankciju često nazivanu "alternativnom sankcijom" Prekršajni zakon Republike Hrvatske propisuje po uzoru na Za-

⁴⁷ Kovačević, 249-257.

⁴⁸ Prekršajni zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 107/2007; 39/2013; 157/2013; 110/2015; 70/2017; 118/2018 i 114/2022.

⁴⁹ Oset, S. (2002). Zakon o prekršajima – novosti u primjeni prekršajnih sankcija i postupaka prema maloljetnicima. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 9(2), 475-488.

⁵⁰ Čl. 66 Prekršajnog zakona Republike Hrvatske.

⁵¹ Zakon o sudovima za mladež, *Narodne novine*, br. 84/2011; 143/2012; 148/2013; 56/2015 i 126/2019.

⁵² Čl. 67 Prekršajnog zakona Republike Hrvatske.

kon o sudovima za mladež.

Sudski ukor predstavlja jednokratnu vaspitnu mjeru koju sud primjenjuje prema maloljetniku kako bi mu ukazao na štetnost i društvenu neprihvatljivost njegovog ponašanja⁵³. Primjenjuje se samo u situaciji kada se iz odnosa maloljetnika prema prekršaju koji je počinio i njegove spremnosti da u budućnosti ne čini prekršaje može zaključiti da će samim ukorom biti postignuta svrha vaspitne mjere, uz naglasak da se u slučaju ponovnog činenja prekršaja može izreći teža prekršajna sankcija. Prije izricanja sudskog ukora, sud bi trebao imati u vidu sve one odlučne činjenice koje idu u prilog donošenju odluke o ovoj sankciji, a pritom bi morao posebno uzeti u obzir, osim stanja učinioca djela i uslova u kojima on živi, te težine prekršajnog djela, spremnost uže i šire okoline da učestvuje u njegovom vaspitanju⁵⁴.

Specifičnost posebnih obaveza sastoji se u tome da se njihovom primjenom nastoji uticati na svijest maloljetnika u pogledu njegove odgovornosti, ali i uspostaviti kritički odnos maloljetnika prema počinjenom prekršaju, jer maloljetnik mora aktivno učestvovati u provođenju naloženih obaveza. U svakom slučaju, posebne obaveze se izriču u svim onim situacijama kada sud ocijeni da će primjena istih pozitivno uticati na ponašanje mlađeg ili starijeg maloljetnika koji je počinio prekršaj. U posebne obaveze u prekršajnom maloljetničkom zakonodavstvu Republike Hrvatske spadaju:

1. izvinjenje maloljetnika oštećenom licu;
2. popravlanje ili nadoknada štete nastale prekršajem, a u skladu sa vlastitim mogućnostima maloljetnog učinioca;
3. uzdržavanje od posjećivanja određenih mjesta i izbjegavanje druženja sa onim licima koja bi mogla štetno uticati na ponašanje maloljetnog učinioca prekršaja;
4. podvrgavanje maloljetnika odvikavanju i liječenju od droge ili drugih bolesti zavisnosti, uz saglasnost zakonskog zastupnika maloljetnog učinioca prekršaja;
5. upućivanje maloljetnika u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača radi učenja i provjere znanja saobraćajnih propisa;
6. uključivanje maloljetnika u rad humanitarnih organizacija ili njegovo raspoređivanje na komunalne poslove i poslove od ekološkog značaja;
7. uključivanje maloljetnika u rad sportskih i drugih sekcija uz adekvatan pedagoški nadzor u školi i
8. uključivanje maloljetnika u individualni ili grupni rad u savjetovalištu za mlade⁵⁵.

Maksimalan period trajanja posebnih obaveza jeste, slično kao i u drugim prekršajnim zakonodavstvima šest mjeseci, ali je dodatno određeno da maloljetnik tokom jednog mjeseca može raditi maksimalno 20 časova, te da se u slučaju neispunjavanja neke od primijenjenih posebnih obaveza upućuje u centar za vaspitanje⁵⁶. Takođe, Prekršajnim zakonom Republike Hrvatske je regulisano da je centar za socijalni rad nadležan za vršenje nadzora nad izvršenjem konkretne posebne obaveze i izvještavanje suda o istoj.

Upućivanje maloljetnog lica u centar za vaspitanje jeste najrigoroznija vaspitna mjera koja se sprovodi u slučaju kada sud ocijeni da se svrha primjene vaspitnih mjera neće postići izricanjem blažih vaspitnih mjera, već da je za ostvarenje svrhe vaspitnih mjera

⁵³ Oset, S. (2005). Prekršajnoppravne sankcije de lege lata i de lege ferenda. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 12(2). Zagreb, 503-540.

⁵⁴ Čl. 68 Prekršajnog zakona Republike Hrvatske.

⁵⁵ Oset (2002), 475-488.

⁵⁶ Čl. 69 Prekršajnog zakona Republike Hrvatske.

potrebno na ličnost i ponašanje maloljetnog lica uticati pojačanim mjerama. Ova vaspitna mjera naročito bi se mogla uspješno primijeniti prema maloljetnicima kod kojih je prekršaj posljedica naglosti, nepromišljenosti, odnosno adolescentne krize, a ne rezultat dugotrajnijeg toka negativnog razvoja ličnosti i vladanja, kada je riječ o ponašanju kao izrazu drskosti, objijesti, nepoštovanja i omalovažavanja pravnog reda i društvenih vrijednosti⁵⁷.

Zakonodavac, u odredbi člana 70 predviđa sljedeće varijante upućivanja maloljetnog učinioca u centar za vaspitanje, i to na:

a) neprekidan boravak maloljetnog učinioca prekršaja u centru za vaspitanje u trajanju od osam dana i

b) boravak maloljetnog učinioca prekršaja u centru za vaspitanje određen broj časova tokom dana u trajanju od osam do četrnaest dana, pri čemu je osam dana minimalno trajanje boravka, a 14 dana maksimalno trajanje boravka u centru za vaspitanje⁵⁸.

Kao što smo već istakli, prema maloljetniku koji je u vrijeme činjenja prekršaja navršio 16, a nije navršio 18 godina života (stariji maloljetnik), osim vaspitnih i zaštitnih mjera, mogu biti izrečene i novčana kazna i kazna maloljetničkog zatvora. Shodno tome, novčana kazna može se izreći isključivo starijim maloljetnicima koji ostvaruju lične prihode vlastitim radom ili raspolazu imovinom, odnosno nezavisno od toga da li prihode ostvaruju svojim radom ili po osnovu imovine kojom raspolazu i ona zavisi od prirode i težine učinjenog prekršaja. U slučaju neplaćanja novčane kazne, ista se naplaćuje imovinom maloljetnog lica ili njegovog roditelja ili lica koje se brine o njemu. U svakom slučaju, novčana kazna se ne može izreći maloljetniku koji nema svoje prihode, a da bi se ova kazna mogla izreći, sud mora dobro poznavati cjelokupnu materijalnu situaciju učinioca prekršaja. Neplaćena novčana kazna ne može biti zamijenjena mjerom zatvora niti radom za opšte dobro na slobodi.

Kazna maloljetničkog zatvora, kao najteža prekršajna sankcija za starije maloljetne učinioce prekršaja takođe je propisana prekršajnim maloljetničkim zakonodavstvom Republike Hrvatske, svakako uz uslov da se u prekršajnom postupku utvrdi da je potrebno izricanje upravo te prekršajne sankcije (a ne neke druge) uzimajući u obzir prirodu, težinu i visok stepen krivice maloljetnog učinioca prekršajnog djela⁵⁹. Zakonodavac u odredbi člana 72 naglašava prihvatanje načela prvenstva primjene vaspitnih mjera, a posrednog kažnjavanja, tako da se kazna maloljetničkog zatvora može izreći samo izuzetno: kada je u cilju ostvarenja svrhe sankcija na maloljetnika potrebno jače uticati, jer mu zbog prirode i težine počinjenih prekršaja, visokog stepena krivice (prema načinu činjenja prekršaja, bezobzirnosti, brutalnosti i dr.) ne bi bilo u skladu sa opštom preventivnom svrhom izreći novčanu kaznu ili vaspitnu mjeru⁶⁰.

Ova prekršajna sankcija se izriče isključivo starijim maloljetnicima koji su počinili prekršajno djelo, a u minimalnom trajanju od tri dana i maksimalnom trajanju od 15 dana. Sud se prije izricanja navedene sankcije mora konsultovati sa centrom za socijalni rad kako bi pribavio njihovo mišljenje o primjerenosti kazne maloljetničkog zatvora koju planira izreći starijem maloljetniku⁶¹.

⁵⁷ Oset (2002), 475-488.

⁵⁸ Čl. 70 Prekršajnog zakona Republike Hrvatske.

⁵⁹ Milivojević, L. (2018). *Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 57-59.

⁶⁰ Oset (2002), 475-488.

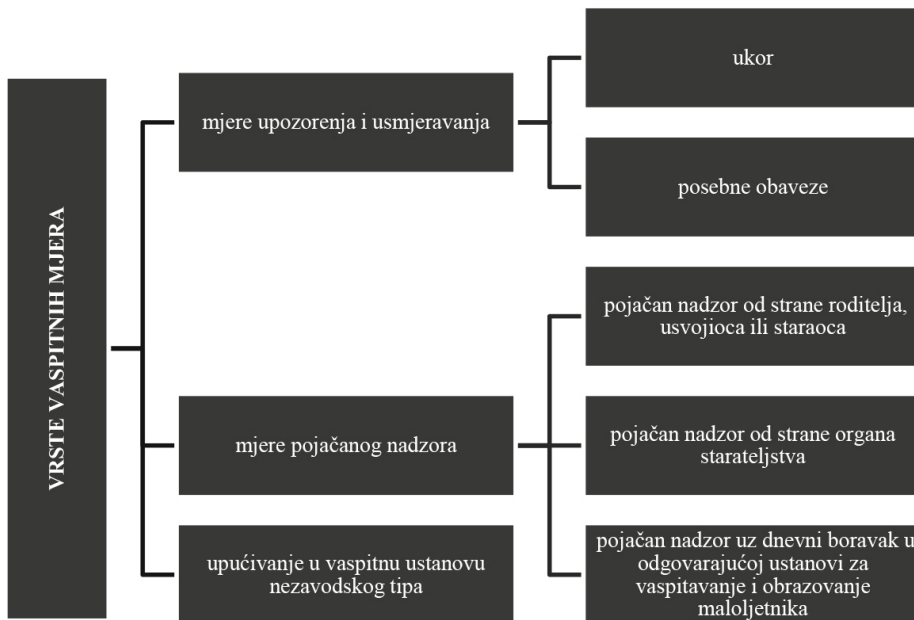
⁶¹ Milivojević, 57-59.

7. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU FEDERACIJE CRNE GORE

U maloljetničkom prekršajnom zakonodavstvu Crne Gore propisane su prekršajne sankcije za maloljetne učiniocje prekršaja izuzev za maloljetna lica koja su u trenutku izvršenja prekršajnog djela bila mlađa od 14 godina, odnosno djecu. Svrha izricanja prekršajnih sankcija jeste uticati na jačanje odgovornosti, vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloljetnog lica pružanjem brige, zaštite, pomoći, nadzora i obezbjeđenjem opšteg obrazovanja tog lica. Prema važećem prekršajnom zakonodavstvu Crne Gore maloljetnim licima moguće je izreći sljedeće vrste prekršajnih sankcija, i to:

1. vaspitne mjere,
2. novčana kazna i
3. zaštitne mjere⁶².

Isključivo vaspitne mjere izriču se mlađim maloljetnicima, odnosno maloljetnim licima sa navršениh četrnaest, a nenavršениh šesnaest godina, dok se vaspitne mjere ili novčana kazna izriču starijim maloljetnicima. U kategoriju starijih maloljetnika spadaju maloljetnici koji su u trenutku izvršenja prekršaja navršili 16 godina, a nisu navršili 18 godina.

Slika 5: Vrste vaspitnih mjera u prekršajnom maloljetničkom zakonodavstvu Crne Gore

Prema odredbi člana 65 Zakona o prekršajima Crne Gore, razlikuju se tri vrste vaspitnih mjera. Prva od njih jesu mjere upozorenja i usmjeravanja u okviru koje grupe, sud može da izrekne ukor ili posebne obaveze. Maloljetnim učiniocima prekršaja izriče se ukor

⁶² Zakon o prekršajima Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 1/2011; 6/2011 - ispr.; 39/2011; 32/2014; 43/2017 - odluka US i 51/2017.

u svim onim slučajevima kada sud ocijeni da će izricanjem ukora ostvariti svrhu vaspitnih mjera. Ova mjera upozorenja i usmjeravanja primjenjuje se u situaciji kada se iz odnosa maloljetnog lica prema učinjenom prekršaju i njegove spremnosti da ne čini prekršaje u budućnosti da zaključiti da se upravo kroz primjenu ukora, odnosno samim ukorom može uticati na jačanje odgovornosti, vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloljetnog lica.

Posebne obaveze predstavljaju drugu mjeru upozorenja i usmjeravanja čiji je cilj ostvariti pozitivan uticaj na ličnost i ponašanje maloljetnog lica. U maloljetničkom prekršajnom zakonodavstvu Crne Gore propisano je osam posebnih obaveza koje sud samostalno može izreći maloljetnom licu, a radi se o:

1. izvinjenju maloljetnog učinioca prekršaja oštećenom licu;
2. otklanjanju ili nadoknadi štete prouzrokovane prekršajem, a u okviru mogućnosti maloljetnog učinioca prekršaja;
3. redovnom pohađanju škole ili neizostajanju s posla;
4. uključivanju u rad humanitarnih organizacija sa ili bez naknade ili obavljanju poslova od javnog interesa (humanitarni, kulturni, socijalni, ekološki sadržaji ili drugi poslovi od javnog interesa);
5. uzdržavanju od uživanja opojnih droga ili alkoholnih pića ili podvrgavanju odgovarajućem liječenju;
6. uzdržavanju od posjećivanja određenih mjesta i izbjegavanju lica koja bi mogla štetno uticati na maloljetno lice i njegovo ponašanje;
7. uključivanju u pojedinačni ili grupni tretman u savjetovalištu za mlade ili u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi i
8. uključivanju maloljetnika u sportske i druge aktivnosti uz pedagoški nadzor u lokalnoj zajednici ili školi⁶³.

S druge strane, od zakonom propisanih osam posebnih obaveza, uz vaspitnu mjeru pojačanog nadzora moguće je izreći maksimalno dvije, s tim da je njihovo trajanje ograničeno na period do tri mjeseca (u svakom slučaju, one ne smiju ometati školovanje ili zaposlenje maloljetnika). Ukoliko maloljetno lice ne ispuni posebne obaveze koje su mu izrečene od strane suda, sud ima mogućnost da konkretnu mjeru naknadno zamijeni drugom obavezom ili vaspitnom mjerom.

Druga vrsta vaspitnih mjera jesu vaspitne mjere pojačanog nadzora, a u okviru ove grupe često primjenjivanih vaspitnih mjera crnogorsko prekršajno zakonodavstvo razlikuje tri mjere pojačanog nadzora, i to:

1. mjera pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojioca ili staratelja kao najblaža mjera;
2. mjera pojačanog nadzora od strane organa starateljstva i
3. mjera pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitanje i obrazovanje maloljetnih lica⁶⁴.

Prva od navedenih mjera pojačanog nadzora izriče se ukoliko je sud u postupku utvrdio da su roditelji, usvojilac ili staratelj maloljetnika propustili da vrše potreban nadzor nad maloljetnim licem, kao i da vode brigu o njemu, a u mogućnosti su da takav nadzor vrše i to se od njih moglo osnovano očekivati. Ukoliko roditelj, staratelj ili usvojilac nisu u

⁶³ Čl. 71 Zakona o prekršajima Crne Gore.

⁶⁴ Čl. 65, st. 1, tač. 2 Zakona o prekršajima Crne Gore.

mogućnosti da vrše pojačan nadzor, onda ovu vaspitnu mjeru sprovodi organ starateljstva (pojačan nadzor nad maloljetnikom vrši određeno službeno lice organa starateljstva ili drugo stručno lice koje odredi organ starateljstva), s tim da maloljetnik nastavlja da živi kod roditelja, usvojioca ili staratelja. U ovakvim situacijama, organ starateljstva zadužen je da vodi računa o sljedećem:

- a) da brine o školovanju maloljetnog učinioca prekršaja;
- b) da brine o zaposlenju maloljetnog učinioca prekršaja;
- c) da izdvoji maloljetnog učinioca prekršaja iz sredine koja ima štetan uticaj na njega;
- d) da brine o liječenju maloljetnog učinioca prekršaja i
- e) da sredi prilike u kojima maloljetni učinilac prekršaja živi⁶⁵.

Pojačani nadzori od strane roditelja, usvojioca ili staratelja ili od strane organa starateljstva mogu trajati najkraće jedan mjesec, a najduže šest mjeseci, s tim da sud naknadno odlučuje o njihovom prestanku.

Posljednja mjera pojačanog nadzora, odnosno mjera pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloljetnih lica može se izreći isključivo u slučajevima kada je uz neku od odgovarajućih vaspitnih mjera pojačanog nadzora potrebno dodatno angažovati stručna lica zaposlena u posebnoj ustanovi koja se bavi obrazovanjem i vaspitavanjem maloljetnih lica. Maloljetni učinilac prekršaja i dalje ostaje kod svog roditelja, odnosno svojih roditelja ili drugih lica koja se o njemu staraju, svakako uz obavezu da određeno vrijeme u toku dana provodi u ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloljetnika kako bi se u toj ustanovi odgovarajućim vaspitnim i obrazovnim sadržajima uticalo na buduću život i ponašanje maloljetnog lica u užoj i široj socijalnoj sredini⁶⁶. Ova vaspitna mjera o čijem sprovođenju se stara organ starateljstva može trajati najkraće jedan, a najduže šest mjeseci, s tim da sud naknadno odlučuje o njenom prestanku.

I na kraju, posljednja vaspitna mjera koju propisuje prekršajno zakonodavstvo Crne Gore jeste upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa. Ova vaspitna mjera se izriče ukoliko sud ocijeni da se maloljetni učinilac prekršaja treba izdvojiti iz sredine u kojoj je prethodno boravio, uz uslov da se trebaju sprovesti pojačane mjere uz angažovanje stručnih lica kako bi se uticalo na ličnost i ponašanje maloljetnog učinioca prekršaja. Minimalan boravak u ovom tipu ustanove jeste osam dana, a maksimalan iznosi tri mjeseca, pri čemu se svakih mjesec dana razmatra da li se ova vaspitna mjera može obustaviti ili se izrečena mjera treba zamijeniti nekom drugom vaspitnom mjerom⁶⁷.

Novčana kazna se izriče isključivo starijim maloljetnim učiniocima prekršaja pod uslovom da oni ostvaruju prihode sopstvenim radom ili imovinom. Izricanje novčane kazne podrazumijeva i ocjenu suda o njenoj neophodnosti zasnovanoj na težini i prirodi učinjenog prekršaja. Ukoliko kažnjeno maloljetno lice ne plati novčanu kaznu ista se zamjenjuje uključivanjem maloljetnog učinioca prekršaja u rad humanitarnih organizacija sa ili bez naknade ili obavljanje poslova od javnog interesa (humanitarni, kulturni, socijalni, ekološki sadržaji ili drugi poslovi od javnog interesa)⁶⁸.

Zaštitne mjere (izuzetak je zabrana vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti) mogu biti izrečene maloljetnim licima samo pod uslovom da im je prethodno izrečena vaspitna mje-

⁶⁵ Čl. 69, st. 5 Zakona o prekršajima Crne Gore.

⁶⁶ Čl. 70 Zakona o prekršajima Crne Gore.

⁶⁷ Čl. 73 Zakona o prekršajima Crne Gore.

⁶⁸ Čl. 78 Zakona o prekršajima Crne Gore.

ra ili novčana kazna. Samostalno se izriču zaštitna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i zaštitna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi, dok se zaštitna mjera obaveznog liječenja narkomana od zavisnosti i zaštitna mjera obaveznog liječenja alkoholičara od zavisnosti ne mogu izreći uz vaspitne mjere upozoravanja i usmjeravanja (odnosno ukor i posebne obaveze)⁶⁹.

Alternativne mjere, odnosno prekršajne sankcije u obliku opomene ili uslovne osude nisu predviđene Zakonom o prekršajima Crne Gore.

8. SISITEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU SJEVERNE MAKEDONIJE

Sjeverna Makedonija, za razliku od drugih država bivše SFR Jugoslavije, u svom najnovijem Zakonu o prekršajima od 2019. godine⁷⁰ ne propisuje alternativne mjere i prekršajne sankcije za maloljetne učinioce prekršajnih djela, već to čini u jednom drugom zakonu – Zakonu o pravdi za djecu – Glava osma⁷¹. Ovim zakonom propisuju se mjere i sankcije za maloljetne učinioce krivičnih djela, ali i prekršaja, što je na prvi pogled značajno bolje zakonodavno rješenje, jer su u istom zakonskom tekstu tretirana djeca kao učinioci dvije vrste kaznenih delikata, odnosno krivičnih djela i prekršaja.

Navedenim zakonom, takođe se isključuje mogućnost izricanja prekršajnih sankcija maloljetnicima koji u vrijeme izvršenja prekršaja nisu imali 14 godina (djeca). S druge strane, pravi se razlika između mlađih i starijih maloljetnika. Tako je zakonom propisano da se mlađem maloljetniku, odnosno maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja prekršaja navršio 14, a nije navršio 16 godina života mogu izreći isključivo vaspitne mjere, i to:

- a) ukor ili
- b) mjere pojačanog nadzora:
 1. od strane roditelja ili staratelja ili
 2. od strane centra za socijalni rad⁷².

Ove vaspitne mjere izriču se maloljetniku kada nema potrebe za trajnijim mjerama vaspitanja, a naročito ako je maloljetnik učinio prekršaj zbog svoje nepromišljenosti ili lakomislenosti. Pojačane mjere nadzora izriču se maloljetniku kada postoji potreba za trajnijim mjerama vaspitanja, prevaspitanja ili tretmana uz odgovarajući nadzor, a nije potrebno njegovo potpuno izdvajanje iz prethodne sredine. Pojačani nadzor može da traje od 30 dana do jedne godine, s tim da sud, uz pojačani nadzor može da izrekne i obavezno liječenje od zavisnosti ili neku od posebnih obaveza ili mjera bezbjednosti predviđenih za maloljetne učinioce krivičnih djela.

Za razliku od samo jedne vrste sankcija koja se može izricati mlađim maloljetnicima, starijim maloljetnicima, odnosno maloljetnicima koji su u vrijeme izvršenja prekršaja navršili 16, a nisu navršili 18 godina života, može se izreći svaka od vaspitnih mjera propisanih za mlađe maloljetnike, a izuzetno i globa, odnosno novčana kazna i zaštitna mjera protjerivanja stranca - maloljetnika iz zemlje.

⁶⁹ Čl. 79 Zakona o prekršajima Crne Gore.

⁷⁰ Закон за прекршоците, *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 96/2019.

⁷¹ Законот за правда за децата, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 148/2013 и *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 152/2019 и 275/2019.

⁷² Čl. 66 Zakona o pravdi za djecu Sjeverne Makedonije.

Zakonodavstvo Sjeverne Makedonije ostavlja sudovima mogućnost da izreknu jednu ili više posebnih obaveza maloljetnim učiniocima krivičnih djela, svakako uz neku od mjera pojačanog nadzora, a to su:

1. da se maloljetnik lično izvini oštećenom;
2. da popravi ili nadoknadi štetu prouzrokovanu prekršajem;
3. da redovno pohađa školu;
4. da ne odsustvuje sa radnog mjesta (za djecu iznad 15 godina);
5. da prihvati posao (za djecu iznad 15 godina);
6. da se osposobljava za posao koji odgovara njegovim sposobnostima i fizičkoj snazi (za djecu iznad 15 godina);
7. da kvalitetno i na adekvatan način koristi svoje slobodno vrijeme;
8. zabrana maloljetniku upotrebe alkoholnih pića, droga i drugih psihotropnih supstanci;
9. da pohađa odgovarajuću zdravstvenu ustanovu ili savjetovalište;
10. da ne kontaktira sa licima koja štetno utiču na njegovu ličnost;
11. da se podvrgne specijalizaciji i prekvalifikaciji kako bi zadržao posao koji obavlja ili da bi stvorio pretpostavke za zapošljavanje (za djecu iznad 15 godina);
12. da daje na uvid i prihvata savjete u vezi sa raspodjelom i trošenjem zarade i drugih primanja koja ostvaruje;
13. da se uključi u rad humanitarne organizacije, komunalne, ekološke ili nevladine organizacije;
14. da se učlani u određenu sportsku, kulturnu i zabavnu organizaciju ili udruženje uz obavezu redovnog pohađanja proba ili treninga i
15. da se maloljetniku zabrani kretanje bez pratnje roditelja, odnosno staratelja od 22.00 do 05.00 časova⁷³.

Kažnjavanje starijeg maloljetnika za prekršajno djelo novčanom kaznom propisano je kao izuzetak u makedonskom prekršajnom zakonodavstvu. Naime, novčana kazna za radnju koja je zakonom predviđena kao prekršaj izriče se u određenom iznosu koji ne može biti manji od 15 evra u denarskoj protivvrijednosti niti veći od 250 evra u denarskoj protivvrijednosti⁷⁴. S druge strane, za radnje koje su zakonom predviđene kao prestupi učinjeni iz koristoljublja, sud može izreći novčanu kaznu do dvostrukog iznosa ili srazmjerno pribavljenoj koristi, a najviše do desetstrukog iznosa zakonom propisanog maksimuma novčane kazne⁷⁵.

Ukoliko maloljetni učinilac prekršaja ne plati novčanu kaznu u ostavljenom roku, sud novčanu kaznu može zamijeniti radom za opšte dobro, i to tako što se iznos od 15 evra u denarskoj protivvrijednosti zamjenjuje za tri časa rada za opšte dobro, sa ukupnim brojem časova rada u javnom interesu u trajanju do 40 časova ili izreći vaspitnu mjeru pojačanog nadzora⁷⁶.

Kao sporednu prekršajnu sankciju, odnosno uz novčanu kaznu, sud može maloljetnom učiniocu prekršaja koji je strani državljanin izreći mjeru protjerivanja iz zemlje, pod uslovima koji su za izricanje ove prekršajne sankcije predviđeni Zakonom o prekršajima Sjeverne Makedonije za punoljetna lica.

⁷³ Čl. 44 Zakona o pravdi za djecu Sjeverne Makedonije.

⁷⁴ Čl. 67, st. 2 Zakona o pravdi za djecu Sjeverne Makedonije.

⁷⁵ Čl. 67, st. 3 Zakona o pravdi za djecu Sjeverne Makedonije.

⁷⁶ Čl. 67, st. 4 Zakona o pravdi za djecu Sjeverne Makedonije.

Maloljetnom licu kome je izrečena vaspitna mjera ili novčana kazna za djelo koje se po zakonu smatra prekršajem, uz ove sankcije može se izreći i obavezno liječenje od zavisnosti pod uslovima predviđenim Zakonom o prekršajima Sjeverne Makedonije za punoljetna lica. Mjera obaveznog liječenja od zavisnosti može se izreći i kao samostalna sankcija za radnje koje su zakonom predviđene kao prekršaj.

9. SISTEM ALTERNATIVNIH MJERA I PREKRŠAJNIH SANKCIJA U MALOLJETNIČKOM PREKRŠAJNOM ZAKONODAVSTVU SLOVENIJE

U Republici Sloveniji (u Glavi petoj Zakona o prekršajima Slovenije koja nosi naslov: Vaspitne (odgojne) mjere i sankcije za maloljetnike) maloljetnim učiniocima prekršaja mogu se izreći tri vrste vaspitnih mjera, i to:

1. ukor,
2. uputstva i zabrane i
3. nadzor⁷⁷.

Maloljetnom učiniocu, po pravilu, može se izreći samo jedna od navedenih vaspitnih mjera. Prilikom odabira vaspitne mjere moraju se cijeniti starost maloljetnika, njegova psihička razvijenost, mentalne karakteristike, sklonosti zbog kojih je učinio prekršaj, njegovo prethodno vaspitanje, okruženje i uslovi u kojima je živio, težina prekršajnog djela, da li je prethodno osuđivan, odnosno da li mu je izrečena vaspitna mjera ili novčana kazna, kao i sve druge okolnosti koje utiču na postizanje svrhe vaspitne mjere⁷⁸.

Ukor ili opomena se izriču maloljetnom licu kome nije potrebno izricanje druge vaspitne mjere, a naročito ako je učinio prekršaj iz nepromišljenosti ili lakomislenosti. Prilikom izricanja opomene, maloljetniku se ukazuje na štetnost njegovog ponašanja i on se svakako upozorava da ubuduće ne čini prekršaje⁷⁹.

Maloljetnom učiniocu prekršaja sud izriče jedno ili više uputstava ili zabrana ukoliko to smatra potrebnim, odnosno ako smatra da će na njega i njegovo ponašanje pozitivno uticati odgovarajuće mjere. Sud može izdati sljedeća uputstva i zabrane maloljetnom licu, i to:

1. da redovno pohađa školu;
2. da obavlja poslove u korist humanitarnih organizacija ili jedinice lokalne samouprave;
3. da pristupi i položi test poznavanja saobraćajnih propisa;
4. zabrana upravljanja motornim vozilom pod uslovima pod kojima se ova sankcija može izreći punoljetnom licu;
5. da posjeti i pohađa ustanovu koja nudi obrazovnu, stručnu, psihološku ili drugu psihosocijalnu pomoć;
6. da se lično izvini oštećenom;
7. da se sa oštećenim nagodi na način da maloljetnik nadoknadi štetu prouzrokovanu

⁷⁷ Čl. 33 Zakona o prekršajima, *Uradni list RS*, št. 29/2011 – uradno prečišćeno besedilo; 21/2013; 111/2013; 74/2014 – odl. US; 92/2014 – odl. US; 32/2016; 15/2017 – odl. US; 73/2019 – odl. US; 175/2020 – ZIUOPDVE in 5/2021 – odl. US.

⁷⁸ Orel, N., Čas, P. (2020). *Materialnopravna ureditev prava prekrškov postopek o prekršku, Praktična uporaba materialnopravnih določb in postopka iz ZP-1*. Ljubljana: Ministarstvo za javno upravo, Direktorat za javni sektor, Upravna akademija, 52.

⁷⁹ *Ibid.*

prekršajem iz sopstvenih sredstava, radom ili na drugi način;

8. da se osposobi za zanimanje ili da prihvati posao koji odgovara njegovom znanju, sposobnostima i sklonostima;

9. da se liječi u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi i

10. da učestvuje u programima socijalne obuke⁸⁰.

Prilikom odabira i izdavanja uputstava i zabrana, sud uglavnom uzima u obzir spremnost maloljetnika da učestvuje u njihovoj implementaciji. Uputstva i zabrane mogu trajati najduže četrdeset časova u periodu od tri mjeseca. Sud može naknadno izmijeniti ili ukinuti uputstva i zabrane, odnosno tokom njihovog izvršenja, pod uslovom da će se time bolje postići svrha vaspitnih mjera.

Ako se maloljetno lice ne pridržava uputstava ili zabrana koje su mu određene, sud ih može zamijeniti izricanjem mjere vaspitnog nadzora. Na ovu mogućnost, sud upozorava maloljetno lice prilikom izdavanja uputstva ili zabrane.

Ukoliko je maloljetniku potrebna stručna pomoć i nadzor, odnosno ako je potrebno trajno uticati na njegovo vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj, sud određuje nadzor organa socijalne zaštite. Pored ove vaspitne mjere, sud može maloljetniku izdati uputstva i zabrane koje su definisane odredbama člana 36 Zakona o prekršajima Republike Slovenije, ali se, shodno odredbi člana 37 ovog zakona mogu izreći i zabrana druženja sa određenim licima, zabrana približavanja žrtvi ili bilo kojoj drugoj osobi i zabrana pristupa određenim mjestima⁸¹.

Nadzor može trajati najviše godinu dana, ali nakon šest mjeseci od izvršenja ove mjere, sud može, po službenoj dužnosti ili na prijedlog nadležnog organa socijalnog osiguranja, da obustavi njeno izvršenje ako utvrdi da je svrha te mjere već ostvarena. Za vrijeme izvršenja ove mjere, maloljetno lice ostaje kod roditelja, usvojioca, hranitelja ili staratelja⁸².

Prekršajno zakonodavstvo Republike Slovenije predviđa mogućnost kažnjavanja starijih maloljetnika novčanom kaznom uz ispunjenje sljedećih uslova, i to: 1) da je u vrijeme izvršenja prekršaja maloljetni učinilac prekršaja mogao da shvati smisao djela (onoga što čini) shodno svom psihičkom razvoju, 2) ako su ispunjeni drugi uslovi za odgovornost maloljetnog lica za prekršaj prema odredbama Zakona o prekršajima Slovenije i 3) ako je maloljetnik, shodno svom imovinskom stanju, u stanju da plati novčanu kaznu⁸³. Uz navedeno, starijem maloljetniku sud može izreći novčanu kaznu samo ako su učinjenim prekršajem prouzrokovane teže posljedice ili se radi o većem stepenu odgovornosti maloljetnika za prekršaj, i uz dodatan uslov: da ne bi bilo opravdano primijeniti vaspitnu mjeru⁸⁴. Ukoliko stariji maloljetnik ne plati izrečenu novčanu kaznu, novčana kazna se naplaćuje prinudnim putem i ona se ne može zamijeniti kaznom zatvora⁸⁵.

⁸⁰ Čl. 36 Zakona o prekršajima Slovenije.

⁸¹ Orel, Čas, 53.

⁸² Čl. 37 Zakona o prekršajima Slovenije.

⁸³ Čl. 39, st. 1 Zakona o prekršajima Slovenije.

⁸⁴ Čl. 39, st. 2 Zakona o prekršajima Slovenije.

⁸⁵ Orel, Čas, 53.

LITERATURA**Monografije, članci**

- Kovačević, M. (2022). Specifičnosti položaja maloletnika u prekršajnom postupku i prekršajne sankcije za maloletnike u Srbiji. In: *Poremećaji u ponašanju djece i mladih, Zbornik radova sa VII Međunarodne naučne konferencije*. Banja Luka.
- Milivojević, L. (2018). *Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.
- Mitrović, Lj., Grbić, N. (2008). Maloljetnici u kaznenom zakonodavstvu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine – Maloljetničke krivične i prekršajne sankcije. *Pravna riječ, Časopis za pravnu teoriju i praksu*. Banja Luka: Udruženje pravnika RS, 15.
- Mitrović, Lj. (2012). *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*. Banja Luka: Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS.
- Mitrović, Lj. (2014). *Prekršajno pravo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet APEIRON Banja Luka.
- Mitrović, Lj. (2015). Alternativne mjere i prekršajne sankcije prema maloljetnicima u najnovijem Zakonu o prekršajima Republike Srpske. In: *Maloljetnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja, Zbornik radova sa XXVII Tematskog naučnog skupa*. Palić.
- Orel, N., Čas, P. (2020). Materialnoppravna uređitev prava prekrškov postopek o prekršku. *Praktična uporaba materialnopravnih določb in postopka iz ZP-1*. Ljubljana: Ministarstvo za javno upravo, Direktorat za javni sektor, Upravna akademija.
- Oset, S. (2002). Zakon o prekršajima – novosti u primjeni prekršajnih sankcija i postupaka prema maloljetnicima. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 9(2). Zagreb.
- Oset, S. (2005). Prekršajnopravne sankcije de lege lata i de lege ferenda. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 12(2). Zagreb.
- Simović, N. M., Jovašević D., Mitrović Lj., Simović, M. M. (2013). *Maloljetničko krivično pravo*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

Pravni izvori

- Zakon o prekrških, *Uradni list RS*, št. 29/2011 – uradno prečišćeno besedilo; 21/2013; 111/2013; 74/2014 – odl. US; 92/2014 – odl. US; 32/2016; 15/2017 – odl. US; 73/2019 – odl. US; 175/2020 – ZIUOPDVE in 5/2021 – odl. US.
- Закон за прекршоците, *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 96/2019.
- Zakon o prekršajima Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 1/2011; 6/2011 - ispr., 39/2011; 32/2014; 43/2017 – odluka US i 51/2017.
- Prekršajni zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 107/2007; 39/2013; 157/2013; 110/2015; 70/2017; 118/2018 i 114/2022.
- Zakon o prekršajima Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 65/2013; 13/2016; 98/2016 – Odluka US; 91/2019; 91/2019 – dr. zakon i 112/2022 – odluka US.
- Zakon o prekršajima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine*, br. 24/2007; 29/2016 i 6/2022.
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 13/2010; 61/2013 i 68/2020.
- Zakon o prekršajima Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 63/2014; 36/2015 – odluka US; 110/2016; 100/2017 i 19/2021 – odluka US.
- Zakon o prekršajima Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 63/2014 i *Službeni glasnik BiH*, br. 41/2022 – odluka US BiH.
- Законот за правда за децата, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 148/2013 и *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 152/2019 и 275/2019.

System of Alternative Measures and Misdemeanour Sanctions in Juvenile Misdemeanour Legislation in Bosnia and Herzegovina and Countries of the Region

Summary: Misdemeanour sanctions in Bosnia and Herzegovina represent state, coercive measures of a repressive-preventive nature, by which the offenders, under the conditions stipulated in offense regulations, are limited or deprived of certain rights or freedoms, based on the decision of the competent court, i.e. the authorized body, made in a lawfully implemented misdemeanour procedure. On the other hand, almost all modern penal, criminal and misdemeanour legislation provides for one or more parapenal, alternative measures, i.e. penal sanctions that are carried out under the auspices of the social community, such as compensation for property damage to the injured party, mediation or settlement of the perpetrator and the injured party, financial settlement, bail, subjecting the offender to treatment of a criminal offense or misdemeanour or sending him to training, i.e. attending training, police supervision of the offender, banning the offender of a criminal or misdemeanour from accessing a certain place or person, community service by the offender, work for the benefit of the community, monetary fines (which in a series of positive criminal legislation appears as a substitute for prison sentences as the most severe punishment), confiscation of a driver's license, or educational recommendations, or educational orders, etc. In this paper, the authors deal with the juvenile misdemeanour legislation, primarily that of Bosnia and Herzegovina, and then with the juvenile misdemeanour legislation of individual countries of the region, and in the context of alternative measures and misdemeanour sanctions prescribed in these legislations against juvenile offenders.

Key words: legislation, misdemeanours, minors, misdemeanour sanctions, alternative measures, countries of the region.

